

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

**Міждисциплінарна курсова робота
з економічної теорії**

на тему:

**«Економічне зростання національної економіки:
динаміка та фактори впливу»**

Студента 2 курсу групи Ф-22

Напрямку підготовки

«Фінанси і кредит»

Повха А. В.

Керівник: доцент, к.е.н. Хопчан В. М.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2016

План

Вступ

1. Теоретичні моделі та фактори економічного зростання
2. Аналіз динаміки і особливостей економічного зростання в Україні
3. Політика економічного зростання національної економіки України

Висновки

Література

Зміст

Вступ.....	4
1. Теоретичні моделі та фактори економічного зростання.....	6
2. Аналіз динаміки і особливостей економічного зростання в Україні.....	17
3. Політика економічного зростання національної економіки України.....	24
Висновки.....	29
Література.....	31

Вступ

Актуальність теми. Однією з найважливіших соціальних проблем, є проблема економічного зростання країни, до якої зосереджена увага політиків та провідних наукових діячів економічної науки.

Проблема забезпечення якісного економічного розвитку в Україні та світі все більше набирає актуального значення, через глобальне загострення соціально-економічних і фінансових проблем. Адже динаміка економічного зростання дає нам характеристику розвитку національної економіки, її місце на міжнародній арені. На основі її даних є можливість зробити висновки: про рівень життя населення, про те, як відбувається вирішення проблеми, що пов'язана з обмеженістю ресурсів. Підтримка економічного розвитку, його темпів на оптимальному та стабільному рівні входить до основних довготермінових цілей уряду будь-якої країни світу, як складової його економічної політики, що спостерігається вродовж останніх десятиліть.

Сенс економічного зростання – забезпечити соціальну стабільність, що передбачає досягнення числа збалансованих цілей: досягнення максимальної зайнятості; захисті навколишнього середовища і підвищенні екологічної безпеки; збільшення тривалості життя і зниження захворюваності; підвищення рівня освіти і культури; більш повного задоволення потреб і раціоналізації споживання; зниженні злочинності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми економічного зростання розглянуті та дослідженні в працях С. Кузнец, Є. Домара, Р. Харрода, Р. Солоу.

Вітчизняні економісти такі як: О.М. Головінов, В. Попова, А. Шевцов, С. Дзюбик, Я. Белінська розглядають можливі шляхи українського економічного зростання. Проте досі немає чітких тверджень того, чи є можливість збалансованого та стабільного зростання в Україні і як його досягнути в умовах кризових станів економіки.

Метою моєї роботи є комплексне теоретичне і практичне вивчення сутності економічного зростання.

Відповідно до мети роботи ставляться такі завдання:

- охарактеризувати теоретичні моделі та фактори економічного зростання;
- проаналізувати динаміку та особливості економічного зростання в Україні;
- охарактеризувати політику економічного зростання національної економіки України.

Предметом дослідження є політика економічного зростання в Україні.

Об'єктом дослідження курсової роботи є економічне зростання в Україні.

Дана курсова робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і літератури. У першому розділі подані теоретичні засади економічного зростання. У другому аналізується динаміка і особливості економічного зростання в Україні. А в третьому розділі охарактеризовано політику економічного зростання національної економіки України.

1. Теоретичні моделі та фактори економічного зростання

Низка економічних, технологічних, соціальних, екологічних і, навіть, політичних проблем значно легше може бути вирішена за умови стійкого зростання. Саме тому уряди всіх країн світу визначають економічне зростання, як одну із основних цілей макроекономічної політики.

Економічне зростання – це найважливіша категорія науки макроекономіка, яка відображає зміни у національній економіці, які визначаються розширенням масштабів виробництва національного продукту і підвищенням загального рівня добробуту нації. Завдяки цьому економічне зростання є однією з основних цілей суспільства поряд з економічною ефективністю, економічною свободою тощо.

Економічне зростання як окремий напрям економічної теорії виділився лише наприкінці 30-х років XX ст. хоча його поняття вже було застосоване у працях економістів XVIII-XIX ст.

Суть економічного зростання економічною літературою визначається по-різному. З одного боку, воно визначається як збільшення загального обсягу ВВП за певний період або як збільшення ЧНП на душу населення, а з іншого - економісти ототожнюють економічне зростання з розвитком економіки взагалі (зростання продуктивних сил, суспільного продукту, добробуту населення тощо). Однак більшість вчених під економічним зростанням розуміють такий економічний розвиток, коли протягом певного періоду кількісно і якісно зростає суспільне виробництво, яке перебуває в постійному русі.

Економічне зростання дає можливість рішити основні проблеми соціально-економічного розвитку, питання нестачі ресурсів виробництва, забезпечити зростаючі потреби людей в послугах і товарах, що мають постійний характер.

Економічне зростання будь-якої держави світу розкривається трьома групами чинників: факторами розподілу, факторами попиту, факторами пропозиції.

Фактори попиту – це чинники, які забезпечують ріст сукупних витрат, що є передумовою збільшенню обсягів доходу і виробництва. Якщо населення буде пред'являти попит на ринку, тоді буде існувати і пропозиція.

До факторів попиту відносять:

- відсоткова ставка за кредит;
- рівень податкового навантаження;
- державні видатки;
- рівень завантаження виробничих потужностей.

Фактори пропозиції – це нарощення існуючої кількості ресурсів, розширення або покращення якості технологічних можливостей, технічних знань, новинок, що дає можливість виробництву збільшувати обсяг послуг і товарів, а, як наслідок, до зростання їх пропозиції на ринку.

До факторів пропозиції відносять такі чинники:

- якість і обсяг трудових ресурсів (кваліфікація, мотивація до праці, пропозиція робочої сили);
- якість і обсяг природних ресурсів (земля, енергоносії, корисні копалини, вода, клімат);
- рівень організації і технології виробництва;
- інформаційне забезпечення.

Фактори розподілу – це здатність економіки розподіляти і перерозподіляти різні види ресурсів для отримання таких показників динаміки економічного зростання, які дають можливість забезпечення фактору пропозиції.

До факторів розподілу зараховують, власне, розподіл фінансових, природних і трудових ресурсів держави, який повинен формуватись таким чином, щоб в більшій мірі сприяти економічному зростанню (приросту кількості продукції, покращенню її якості й вдосконаленню процесу виробництва).

Збільшення величини національного виробництва можна досягти, по-перше, внаслідок розширення кількості факторів, по-друге, за рахунок

покращення ефективності їхнього використання. Через це виокремлюють два типи економічного зростання – інтенсивне і екстенсивне.

Екстенсивне економічне зростання відбувається через кількісний приріст виробничих факторів і незмінного їх технологічного рівня і продуктивності національного виробництва. Екстенсивний тип ґрунтується на розширенні сфери виробництва. А це значить, що національний продукт наростає внаслідок кількісного нарощення всіх виробничих чинників за умови, що їх віддача залишається сталою або бодай спадною.

Інтенсивний тип економічного зросту можна досягнути шляхом якісного удосконалення виробничих агентів і підняття ефективності їх вживання. За інтенсивного зросту виробнича сфера залишається практично незмінною, а приріст ВВП забезпечується за рахунок зросту капіталовіддачі і зниження капіталомісткості продукту. Це значить, що інтенсивний тип економічного зросту відбувається на засадах технологічного і технічного вдосконалення виробництва, дієвих зрушень у кваліфікації робочої сили та її структурі, заощадженні природних ресурсів на всіх етапах їх використання. Розмежування економічного зросту на інтенсивне та екстенсивне є певною мірою відносним.

Реальне економічне зростання супроводжується багатоманітними поєднаннями інтенсивних і екстенсивних чинників. Вони перебувають в єдності, тому доцільно виокремлювати переважно інтенсивне чи переважно екстенсивне економічне зростання. Переважно екстенсивний тип зростання незначною мірою підвищує соціальну та економічну продуктивність національної економіки. Переважно інтенсивний тип економічного зростання базується на раціональному використанні ресурсів, розвитку і використанні НТП і сучасних технологій у виробничому процесі.

Для виміру економічного зростання використовують сукупність показників, які дають змогу виявити та проаналізувати результативність виробництва на макроекономічному рівні. Процес виробництва і його результати не є постійними, а навпаки – перебувають у становищі динамічних

якісних і кількісних змін, що містять нагромадження, розподіл, обмін, споживання, попит і пропозицію тощо.

У контексті зміни параметрів національного продукту встановлюють такі показники зросту: абсолютний приріст, темп зростання, темп приросту, середньорічні темпи зростання і приросту. Перший відноситься до абсолютних, а решта – до відносних.

Абсолютний приріст демонструє, на яку величину обсяг сукупного продукту звітного періоду перевищує чи є менший від сукупного продукту базового періоду:

$$\text{Абсолютний приріст} = \text{ВВП}_1 - \text{ВВП}_0$$

Темп зростання($T_{зр}$) демонструє у скільки разів продукт звітного періоду є відмінним від базового:

$$T_{зр} = \frac{\text{ВВП}_1}{\text{ВВП}_0}$$

Якщо даний показник при обчисленні буде перевищувати одиницю (більший за 100%), відбудеться економічне зростання, дорівнює одиниці – обсяг сукупного продукту не змінився, менший за одиницю (менший за 100%) - відбудеться економічний спад (скорочення сукупного продукту).

Темп приросту – це співвідношення абсолютного приросту до продукту базового періоду:

$$T_{\Delta} = \frac{\text{ВВП}_1 - \text{ВВП}_0}{\text{ВВП}_0}$$

Якщо коефіцієнт приросту більший від 0, відбудеться економічне зростання, дорівнює 0 – обсяг сукупного продукту не змінився, менший від 0 – відбудеться скорочення обсягу виробництва.

У довготерміновому періоді економічне зростання має нерівномірне вираження. Для аналізу динамічного ряду у довгому періоді використовують **показник середньорічних темпів зросту або приросту**. Він рахується як середньо геометричне значення добутоків коефіцієнтів темпів зросту або приросту, за формулою:

$$T_{зр} = \sqrt[n-1]{K \frac{2}{1} \times K \frac{3}{2} \times \dots \times K \frac{n}{n-1}}$$

Де $T_{зр}$ – середньорічні темпи зросту;

K – річні темпи економічного зросту, що виражені у коефіцієнтах;

n – кількість років, за яку ведеться обрахунок.

Цей метод розрахунку середньорічних показників зросту і приросту міститься в основі визначення економічного тренду.

Залежно від одержаного коефіцієнта середньорічних темпів зросту чи приросту, можуть бути відмінні видозміни економічного тренду у довгому періоді: зростаючий тренд, нейтральний тренд, спадний тренд.

Головними факторами економічного зростання продукту є ціна p і фізичний обсяг продукту q . Тобто будь-який обсяг національного продукту розкривається як сума добутків ціни й фізичного обсягу по кожному окремому різновиду виготовленої продукції:

$$\text{ВВП} = q_1 p_1 + q_2 p_2 + \dots + q_n p_n = \sum q_i p_i$$

Де q – кількість кожного різновиду продукту;

p – ціна кожного різновиду продукту;

n – кількість різновидів продукту;

Σ – сума.

Отже, рух суспільного продукту залежить від реальних змін фізичного обсягу, його реальних значень і від ціни, яка може спотворити його реальний обсяг.

Для визначення тенденцій та стану розвитку економіки визначну роль має ще критерій співвідношення між сукупними амортизацією та інвестиціями, розміром капіталу, використаного впродовж року. Сукупні інвестиції містять інвестиції на заміщення, тобто на амортизацію і чисті інвестиції, або реальний приріст капіталу.

Коли сукупні інвестиції :

- більші за інвестиції на амортизацію, після національна економіка перебуває на етапі піднесення, її виробничі потужності наростають, адже

чисті інвестиції, різниця між сукупними амортизацією і інвестиціями основних фондів, є головним джерелом зросту виробничих потужностей;

- дорівнюють амортизації – вважаємо нульовий або застійний, депресивний, різновид економічного руху. Це значить, що чисті інвестиції не мають місця, а капітал лише заміщується, однак не має зросту в своєму реальному розмірі;

- менше за амортизацію – то вважаємо спадну економіку. За такої ситуації розмір існуючого капіталу, що бере участь у виробничому процесі не буде замінювати амортизаційних затрат, тобто буде зменшуватися, витратиметься нацією, і тому обсяг ВВП у наступному періоді скорочуватиметься.

Механізм факторів економічного зросту безпосередньо досліджується теоретичних моделях економічного зростання. Модель економічного зросту – спрощене, абстрактне висвітлення дійсного процесу економіки за допомогою рівнянь або ж графіків. Розроблення теорії зростання здійснювалася різними носіями наукових напрямів економічної теорії. Тому написано чимало моделей економічного зростання.

Вперше модель економічного зростання на базі виробничої функції було запропоновано у 1928 році американськими економістами Чарльзом Коббом і Пітером Дугласом.

Ця виробнича функція в економічній науці одержала назву виробничої функції Кобба-Дугласа.

Виробнича функція Кобба-Дугласа – це макроекономічна модель економічного зростання, що проявляє функціональну залежність розмірів доходу та виробництва від двох чинників – праці і капіталу.

Статистичною основою моделі є рух фізичних обсягів продукції, обсягів основного капіталу, а також кількості відпрацьованих робітниками та службовцями обробної індустрії США людино-годин впродовж 1899 – 1922 рр.

Методологічна основа моделі містить положення про участь у виробничому процесі тільки двох факторів (праці та капіталу) і про присутність фізичної продуктивності капіталу)

Виробнича функція Кобба-Дугласа подається у такому вигляді:

$$Y = AK^{\alpha}L^{\beta}$$

де Y – обсяг виробництва, доходу;

K – капітал;

L – праця;

A – коефіцієнт пропорційності або масштабності;

α і β – коефіцієнти еластичності обсягів виробництва (доходу) на 1% приросту відповідних факторів виробництва.

$$\alpha + \beta = 1, \alpha = 1/4, \beta = 3/4.$$

Протягом певного проміжку часу виробнича функція Кобба-Дугласа вдосконалювалась іншими вченими-економістами. Насамперед вагомий внесок в її вдосконалення здійснив голандський вчений-економіст Я.Тінберген у 1948р., який досліджував вплив трьох чинників технічного прогресу, праці й капіталу на розміри виробництва. Як наслідок ця модель почала називатися функція Кобба-Дугласа-Тінбергена, а рівняння одержало такий вигляд:

$$Y = AK^{\alpha}L^{\beta}e^{\gamma}$$

Де – e^{γ} – чинник, що показує вплив якісних змін у виробництві, у тому числі й НТП.

Наступного розвитку виробнича функція Кобба-Дугласа-Тінбергена отримала згодом у роботах видатного американського вченого-економіста Р.Солоу.

Зараз саме модель Р. Солоу є основоположною неокласичною моделлю економічного зросту.

Модель зростання Роберта Солоу, яку він розробив у 1956 р. Вона зважає на вплив трьох факторів економічного зростання: технологічного прогресу (E), праці (L) та капіталу (K).

З урахуванням технологічного прогресу виробнича функція видозмінюється, набуваючи такого загального вигляду:

$$Y = f(K, L \times E)$$

Модель Р. Солоу має переваги і недоліки.

Перевагами неокласичної моделі економічного зростання Солоу є:

1) Вона описує механізм довготермінового рівноважного економічного зростання комплексного використання ресурсів усіх видів;

2) В модель вводиться фактор технологічного прогресу, що підтримує стабільне економічне зростання, який являє собою надійну основу підвищення добробуту населення;

3) Вона відповідає на питання щодо критерія оптимального економічного зростання – максимізацію споживання.

Недоліки моделі:

1) Модель Солоу, не розглядає питання короткострокового економічного зростання, які є надзвичайно важливими для економічної політики уряду країни.

2) В моделі передбачена досконала конкуренція на ринках ресурсів, отже, вона непридатна до умов недосконалої конкуренції.

3) Вона не зважає на такі обмеження економічного зростання, як екологічні, інституційні, глобалізаційні тощо.

В кейнсіанських і некейнсіанських моделях економічного зросту при аналізі руху національного продукту перевагу надають таким чинникам, як сукупний попит і сукупна пропозиція, сукупне інвестування, сукупне споживання, сукупні заощадження.

Найпростіша кейнсіанська модель економічного зросту має такий вигляд:

$$\Delta Y = k \times \Delta I$$

Де Δ -приріст доходу,

k-коефіцієнт мультиплікатора інвестицій,

ΔI -приріст інвестицій.

Неокейнсіанську модель економічного зростання Є.Домаром було розроблено у 1947 р. Ця модель є однією з початкових спроб проаналізувати та обґрунтувати довгостермінове економічне зростання, опираючись на кейнсіанську макроекономічну теорію.

Модель Домара базується на таких положеннях:

- існування безробіття на ринку праці, зумовлює фіксований (стабільний) рівень цін, цебто ціни не гнучкі;
- суб'єктів підприємницької діяльності – статичні;
- відсутнє вибуття капіталу;
- відсутній інвестиційний лаг;
- незмінна гранична продуктивність капіталу, тобто $MPK = \Delta Y / \Delta K = \text{const}$;
- стала гранична норма заощаджень $s' = \text{const}$.

Припускається також, що на ринку діють лише два суб'єкти – фірми та домашні господарства. Формула Домара виглядає так:

$$\frac{\Delta Y}{Y_{t-1}} = \frac{\Delta I}{I_{t-1}} = a \times \frac{1}{s'}$$

Де a – гранична продуктивність капіталу;

$\frac{1}{s'}$ – мультиплікатор інвестицій.

Відповідно до рівняння, інвестиції, як і розмір виробництва та доходу, нарастають з однакою швидкістю.

Модель Р.Харрода була запропонована вченим у 1939 році.

Модель базується на тих же передумовах, що і модель запропонована Є. Домаром.

Характерні особливості моделі Р. Харрода:

- у моделі Харрода використовується ендогенна інвестиційна функція, а у моделі Домара інвестиційна функція задана екзогенно;
- модель Домара ґрунтувалася на принципі мультиплікатора, тоді як модель Харрода – на принципі акселератора;
- модель Домара виходила із незмінності очікувань підприємців, тоді як модель Харрода – із змін, що відбуваються в їхніх очікуваннях.

Модель Харрода визначається формулою:

$$\frac{\Delta Y}{Y_{t-1}} = \frac{1}{\frac{\beta}{S'} - 1} = \frac{S'}{\beta - S'}$$

Де, $\frac{\Delta Y}{Y_{t-1}}$ – темп зростання доходу;

S' – гранична схильність до заощаджень;

β – акселератор.

Вираз $\frac{S'}{\beta - S'}$ Р.Харрод охрестив гарантованим темпом економічного зростання. Даний темп підтримує динамічну рівновагу та абсолютне використання всіх виробничих потужностей. Але при цьому не завжди досягається повна зайнятість. Крім гарантованого темпу економічного зростання, Р. Харрод вводить також визначення природного темпу зростання. Природний темп зростання – це найбільший темп, при якому інвестиційні витрати будуть достатні для забезпечення повної зайнятості капіталу і праці.

За умови рівності фактичного темпу економічного зростання з гарантованим, буде прийнятний стан для підприємців, оскільки відбуватиметься забезпечення повного використання капіталу, але не задовольнятиме найманих працівників, існуватиме вимушене безробіття.

За умов нестачі трудових ресурсів, гарантований темп економічного зростання перевищує природний. Тоді фактичний темп буде нижчим гарантованого. Підприємці будуть змушені скоротити обсяг випуску та інвестиційний попит, що стане наслідком депресивного стану економіки.

Якщо ж гарантований темп буде меншим за природний, то фактичний темп буде перевищувати гарантований. За такої ситуації матиме місце неповна зайнятість, а також існуватимуть передумови для розширення інвестування. Економіка переживатиме бум.

Зразковою ж ситуацією є рівність фактичного, природного і гарантованого темпів економічного зростання.

Модель Хікса – це неокейнсіанська модель взаємодії мультиплікатора – акселератора. Вона виглядає ось так:

$$Y_n = (1 - s)Y_{n-1} + b(Y_{n-1} - Y_{n-2}) + I_n^a,$$

Де Y_n – національний дохід;

S – частка заощаджень в НД;

$(1 - s)$ – частка споживання в НД;

b – коефіцієнт акселерації;

Y_{n-1} – національний дохід в $(n-1)$ –му році;

Y_{n-2} – національний дохід в $(n-2)$ –му році;

I_n^a – автономні інвестиції в n –му році.

Дана формула відображає дві сторони взаємозв'язку між інвестиціями та національним доходом.

Неокейнсіанські макроекономічні моделі за необхідну умову вважають повну реалізацію коштів, котрі йдуть на нагромадження.

Перевищення інвестицій (I) над заощадженнями (S) означитиме дефіцит коштів щодо інвестиційного попиту, а перевищення заощаджень (S) над інвестиціями (I) – неповне використання ресурсів. Отже, завдання економічного регулювання полягає в досягненні повного використання національного доходу як джерела ефективного попиту, за умови, що сума $\Delta C/\Delta Y + \Delta S/\Delta Y$ дорівнює одиниці.[13, с.113]

Отже, правомірно говорити про те, що економічне зростання є фундаментальною економічною проблемою, яка постає перед усіма державами. За динамікою економічного зростання характеризують національну економіку, судять про рівень життя населення, про те, яким чином вирішується проблема обмеженості ресурсів. Економічне зростання можна розглядати як основний показник розвитку і благоустрою країни.

2. Аналіз динаміки і особливостей економічного зростання в Україні

Зростання економіки – важливий аспект розвитку держави, оскільки це чи не найголовніший чинник покращення рівня життя її населення. В Україні, впродовж її всього існування, гостро постає питання досягнення стабільних темпів економічного зросту, адже в нашій державі спостерігається велике відставання від країн із розвиненою ринковою економікою. Для досягнення позитивних результатів, українському урядові необхідно розробити чітку економічну політику, спрямувавши її на підтримку стабільного економічного зросту.

Для визначення та оцінки економічного стану нашої держави, пріоритетних напрямків розвитку і їх змін, що відбувалися останніми роками, доцільно ознайомитись з декількома макроекономічними показниками.

Оскільки, економічне зростання – це збільшення розмірів реального ВВП одного періоду порівняно з іншим, тому слід розглянути його динаміку.

Таблиця 2.1

Динаміка ВВП України 2010– 2015 рр. [7]

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Номінальний ВВП, млрд. грн.	1082,5	1316,5	1408,8	1454,8	1566,8	1979,5
Темп росту номінального ВВП, у %	118,5	121,6	107,0	103,3	107,7	126,3
Реальний ВВП, у % до попереднього року	104,2	105,1	100,2	100,0	93,2	90,1

Для того, щоб чітко побачити, якою була динаміка ВВП за даний період, на основі даних таблиці 2.1 побудуємо діаграму динаміки ВВП України 2010-2015 рр.

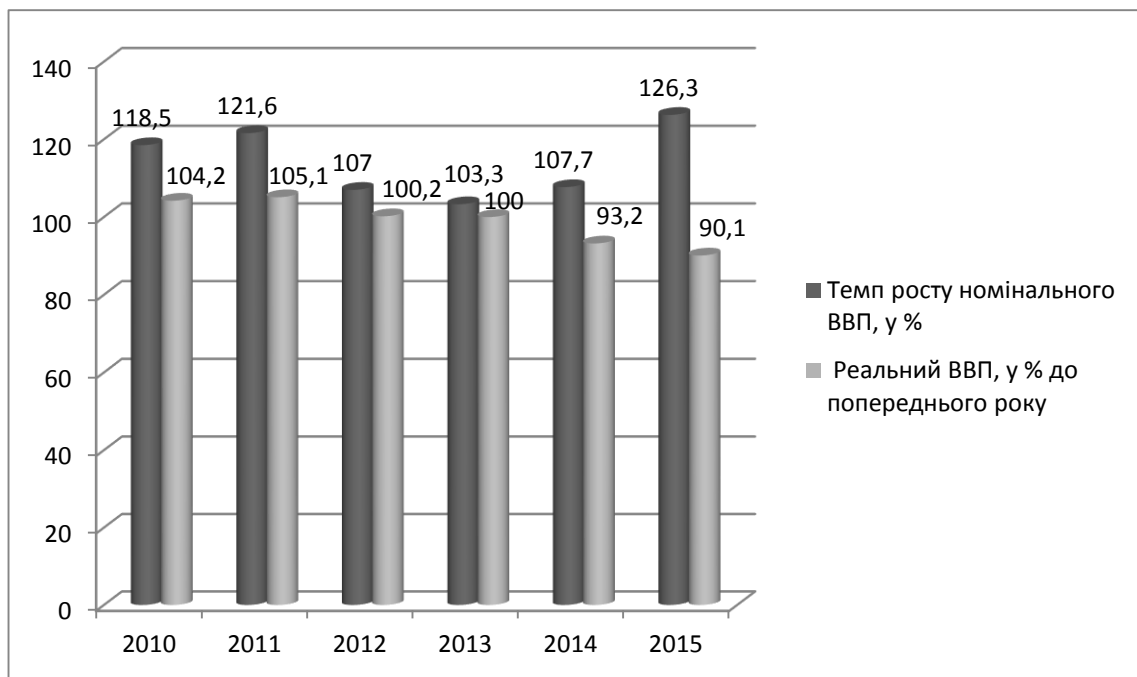

Рисунок 2.1. Динаміка ВВП України 2010– 2015 рр.

В 2010 році відбулося економічне зростання, оскільки показник темпу росту ВВП більший за 100 %. Обсяг номінального ВВП зріс на 18,5 % (що становить 234 млрд. грн.) і обсяг реального ВВП зріс на 4,2 % порівняно з попереднім роком. На формування позитивної динаміки ВВП в 2010 році вплинуло суттєве прискорення створення продукції порівняно з двома попередніми роками в сільському господарстві і відновлення позитивної динаміки виробництва.

У 2011 році відбувається значне зростання номінального (на 21,6%) і реального (на 5,1 %) ВВП. А в 2012 році відбувається уповільнення зростання номінального і реального ВВП. Приріст номінального ВВП становить 7,0 %, а приріст реального ВВП тільки 0,2 %.

Уповільнення зростання ВВП було зумовлено зменшенням зовнішнього попиту на українські товари, підвищенням тиску виплат зовнішнього боргу і нестабільністю на міжнародних ринках.[4, с.82]

У 2013 році відбувається ще більше уповільнення зростання номінального і реального ВВП. Приріст номінального ВВП – 3,3%, а приріст реального ВВП взагалі відсутній.

У 2014 році скоротилися обсяги виробництва, про це свідчить показник реального ВВП, який є меншим за 100 %. Відбулося підвищення номінального ВВП на 7,7 % (що становить 111,8 млрд. грн.).

Реальний ВВП України в 2015 році зменшився, порівняно з 2014 роком, на 9,9 %, при збільшенні номінального ВВП на 26,3, що було зумовлене ростом інфляційних процесів.

Як бачимо номінальний і реальний ВВП України мають однакову тенденцію. Проте, темпи приросту номінального і реального ВВП майже ніколи не співпадають, оскільки це є можливим лише при нульовій інфляції.

Проаналізуємо також виробництво та розподіл ВВП за видами економічної діяльності і визначимо внесок різних видів економічної діяльності на формування динаміки ВВП.

Таблиця 2.2

Виробництво та розподіл ВВП за видами економічної діяльності
(2010-2015 рр.)[7]

Рік	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	Млн.г рн.	%	Млнд. грн.	%	Млн.г рн	%	Млн. грн.	%	Млн. грн	%	Млн. грн.	%
ВВП у фактичних цінах	108265 1	100	130213 4	100	141134 2	100	146522 7	100	156671 2	100	1979534 5	100
Сільське, лісове та рибне господарство	65758	7,2	82641	7,6	110564	8,5	112799	8	128738	8,8	160516	10,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	40676	4,5	65551	6,1	87077	6,7	83203	5,9	81259	5,5	79447	5,1
Переробна промисловість	141878	15,5	158483	14,6	166382	12,8	184937	13,1	165055	11,3	178699	11,4
Будівництво	21528	2,4	32518	3	37232	2,8	39127	2,8	36902	2,5	34979	2,2
Оптова та роздрібна	129997	14,2	164826	15,2	203755	15,6	216659	15,4	212090	14,5	222675	14,2

торгівля; ремонт автотранспор- тних засобів і мотоциклів												
Транспорт, складське господарство, поштова кур'єрська діяльність	97050	10,6	111013	10,3	133196	10,2	129794	9,2	104483	7,1	109136	7,0
Фінансова страхова діяльність	66720	7,3	70523	6,5	64133	4,9	66494	4,7	66232	4,5	69829	4,6
Державне управління оборона; обов'язкове соціальне страхування	46915	5,1	52230	4,8	56833	4,4	62068	4,3	68225	4,7	74614	4,8
Освіта	49239	5,4	55678	5,1	62099	4,8	75116	5,3	77986	5,3	76992	4,9
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	34573	3,9	42181	4	45825	3,5	53715	3,8	48247	3,3	55212	3,5

В 2010-2011 роках маємо позитивну динаміку в усіх видах економічної діяльності. Такі позитивні зрушення забезпечили зростання ВВП в цілому. Найбільший внесок в приріст ВВП забезпечили такі види економічної діяльності як сільське господарство, промисловість, торгівля, будівництво (тобто ті, частка яких в загальному обсязі ВВП є досить значною).

За 2 роки (2010-2011 рр.) обсяг сільськогосподарської продукції зріс на 68,1 % (44806 млн. грн.), у добувній промисловості випуск продукції зріс на 140,1 % (46401 млн. грн.), у переробній промисловості – на 17% (24504 млн. грн.), обсяг торгівлі зріс на 56,7 % (73758 млн. грн.) і будівництво зросло на 72,9 % (15705 млн. грн.).

В 2012 році позитивна динаміка створення доданої вартості зберігається в більшості видах економічної діяльності, тільки в добувній промисловості на

4,5 % (3874 млн. грн.), і діяльності транспорту та зв'язку на 2,6 % (3402 млн. грн.) відбулося зменшення обсягів створення доданої вартості.

В 2013-2014 роках (за 2 роки) відбулося незначне зменшення обсягів створення доданої вартості майже в усіх видах економічної діяльності: зокрема, у добувній промисловості на 0,5 % (3756 млн. грн.), переробній промисловості на 1,7 % (6238 млн. грн.), будівництві на 0,6 % (4148 млн. грн.). В деяких видах економічної діяльності відбувалося збільшення створення доданої вартості, але це збільшення несуттєве.

Оскільки особливо важливою умовою переходу до економічного зростання є створення привабливого інвестиційного середовища для вітчизняних та іноземних інвесторів, то доцільно проаналізувати динаміку величини інвестицій в Україні.

Оснoву інвестиційної діяльності будь-якої держави визначають за обсягом прямих іноземних інвестицій та за інвестиціями в основний капітал [5, с.45]

Таблиця 2.3

Приріст прямих іноземних інвестицій в Україну 2008-2013рр.[16]

Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Млн. дол.США	6073,7	4436,6	4661,1	5154,6	4687,9	3377,1
У % до відповідного періоду попереднього року	76,5	73,0	105,1	110,6	90,9	72,0

Розглядаючи показники інвестиційної діяльності за період 2008-2013 рр., варто зазначити, що в період з 2008 року по 2009 рік спостерігається скорочення інвестиційних ін'єкцій в економіку України, що пояснюється першою хвилею світової економічної кризи. В 2010-2011 роках проходить зростання приросту прямих зарубіжних інвестицій (в 2010 році приріст прямих зарубіжних інвестицій зріс на 5,1 % порівняно з попереднім роком, а в 2011 році – на 10,6 % порівняно з 2010 роком). І в 2012 році відбулося знову значне

скорочення приросту прямих іноземних інвестицій, аж на 28,0 % порівняно з 2011 роком.

Прямі іноземні інвестиції повинні підсилювати міжнародну інвестиційну позицію України та запобігати зростанню зовнішнього боргу, але, зіставивши дані, стає зрозуміло, що чиста інвестиційна позиція ще не досягла позитивної позначки.

Розмір залучених капітальних інвестицій за період 2008-2014 рр. має значну амплітуду коливань, але слід зауважити що показник 2011 року має позитивну тенденцію до зростання. Обсяг капітальних інвестицій в 2011 році піднявся на 37,5 % (70871,7 млн. грн.) і становив 259932,3 млн. грн., але ще не досягнув докризового періоду(2008 рік) – 272024,1 млн. грн.

Основними причинами зниження активності інвестиційної діяльності в Україні є:

- невивідний інвестиційний клімат;
- слабка законодавча база;
- неналежна підготовка інвестиційних проектів та їх невідомість;
- нерозвиненість інвестиційних інструментів та інвестиційного ринку.

Тому для економічного та соціального зростання потрібен стабільний розвиток інвестицій в Україну. Держава повинна активно сприяти розвитку інвестиційної діяльності.

Таблиця 2.4

Капітальні інвестиції 2008-2014 рр.[7]

Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Обсяг інвестицій, млн. грн.	272074,1	192878,0	189060,6	259932,3	244214,6	231322,6	204061,7

Також важливим чинником розвитку економіки є умови піднесення бізнесу. Самостійні суб'єкти господарювання – це головні рушії економічного

розвитку, очевидно, що ускладнення їхньої діяльності негативно впливає на позитивний результат економічного зростання.

Отже, для відображення економічного зростання не можна використовувати котрийсь один показник. Для цього необхідно розробити цілісну систему показників економічного розвитку. Підсумком проведених досліджень є те, що проаналізовані аспекти стану української економіки потребують покращення, ефективного планування та державного управління.

3. Політика економічного зростання національної економіки України

Темпи економічного зросту розкривають динамічні параметри економічного розвитку держави, її місце і історичні перспективи на інтернаціональній арені. Підтримка усталених темпів економічного зростання – це одне з найважливіших завдань економічної політики державних органів будь-якої країни світу.

Аналізуючи результати й значення розроблень сучасних вчених для формування стратегії економічного зросту в Україні, зауважимо, що на цей час, на жаль, відсутня інтегрована модель динамічного розвитку й економічного зростання на макро- та мезорівнях, яка б зважала на конкурентоспроможність економічної системи взагалі та окремих економічних регіонів.[16,с.340]

Для забезпечення сталого економічного зростання і зміцнення позицій країни у світовому господарстві варто збагатити джерела конкурентних переваг за рахунок інвестиційних інновацій та важелів.

Визначною умовою переходу до економічного зростання є побудова привабливого інвестиційного оточення в країні.

Надання тенденціям економічного пожвавлення інвестиційного напрямку, котрий здатний створити засади міцного довготермінового економічного зростання, потребує цілеспрямованої інвестиційної політики, котра б сприяла зміцненню процесів генерування інвестиційних ресурсів в Україні, концентрації їх використання на пріоритетах, що сприяють максимально ефективній модернізації економіки відповідно до викликів, котрі приходять у після кризовий період у світовій економіці, розширенню частки інвестиційного спрямування наявних доходів суб'єктів господарювання, громадян, держави. Ключовим завданням державної інвестиційної політики має стати утворення мотиваційного механізму для суб'єктів господарювання, який стимулюватиме прийняття ними ефективних інвестиційних рішень.[6]

Монетарна політика країни зобов'язана теж підтримувати стабільному економічному зростанню. Виходячи з цього, для забезпечення економічного

зростання в Україні монетарна політика має бути підрядна завданню підняття конкурентоспроможності вітчизняної економіки на засадах забезпечення фінансової стабільності як такого стану фінансової системи, за якого досягається повна задоволеність потреб суб'єктів господарювання у фінансових ресурсах.

Для цього мають бути у пріоритетному порядку вирішені наступні завдання:

- досягнення стабільності банківської системи як необхідної умови поновлення стабільних процесів у сфері кредитування;
- формування впливових інструментів регулювання величин та структури грошової пропозиції з метою мінімізації монетарних факторів інфляційних процесів;
- зведення до мінімуму немонетарних чинників інфляції;
- розбудова на пріоритетних засадах системи інвестиційного кредитування структурної модернізації реального сектору економіки;
- зниження валютних ризиків.

Національний банк України має здійснювати таку валютно-курсову політику, яка б спрямовувалась на посилення національної валюти, підвищення її стійкості до негативних впливів та згладжування курсових стрибків. В довгостроковій перспективі із розвитком ринкових механізмів курсоутворення пряме державне втручання у процеси курсоутворення має плавно послаблюватися одночасно із розвитком системи страхування валютних ризиків як шляхом розповсюдження ринкових інструментів, так і через удосконалення державного контролювання за валютними операціями і позиціями суб'єктів валютних відносин.

Отже, йдеться про необхідність схвалення пакету регуляторних вирішень, які мають розкрити шлях якісному поліпшенню керованості грошово-кредитною сферою на основах повного використання ринкових фінансових інструментів та потенціалу конкуренції на ринку банківських послуг.[10,с.32]

Необхідно теж перетворення бюджетних ресурсів та зниження податкового навантаження.

Бюджетна система України має суттєві недоліки. Помітною є заборгованість суб'єктів господарювання перед бюджетом держави і заборгованість бюджету з відшкодування платежів з ПДВ. Потребує реформування податкова система з метою здійснення моделі інноваційного та екологічно збалансованого розвитку вітчизняної економіки. Реформування потребують механізми міжбюджетних трансфертів.

Напрями удосконалення бюджетних та фіскальних механізмів для забезпечення економічного зростання:

1. Прийняття нормативних актів щодо реформування бюджетної системи, як-от податкового механізму, його трансформації із фіскального інструменту на дієвий спосіб соціально-економічної стратегії держави.

Податкова система має стимулювати інвестиційно-інноваційні процеси та екологічно збалансований розвиток вітчизняної економіки. Потрібне зміцнення фінансів суб'єктів господарювання, зниження частки державного споживання у структурі ВВП, скорочення податкового навантаження, посилення захисту платників податків, спрощення процедури оподаткування.

Необхідно забезпечення наповненості доходної частки бюджету, для чого потрібно:

- виключати безпідставні податкові пільги і права та виробити єдині для всіх умови оподаткування;
- збагатити податкову базу через оподаткування нерухомості;
- відмінити відстрочення сплати ПДВ при імпорті товарів шляхом видачі податкового векселя;
- створити прозорий механізм відшкодування ПДВ для запобігання зловживань у цій сфері;
- підняти ступінь добровільної сплати податків і зборів для недопущення нарощування податкового боргу;
- підняти ефективність роботи податкових структур.

2. Поступовий перехід до середньо- і довгострокового планування держбюджету на певний рік, створення системи бюджетних планів. Створення економічно виваженого розподілу повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, розподілу видаткових зобов'язань і доходних джерел між бюджетами різних рівнів. Децентралізація бюджетної системи через упорядкування управління об'єктами комунальної власності, а при необхідності - їхнього перерозподілу між органами державної влади та місцевого самоврядування.[15]

Для забезпечення сталого економічного зростання необхідна реалізація потенціалу відкритості економіки України.

Високий рівень відкритості української економіки, який об'єктивно склався, виходячи з особливостей національного господарського комплексу, обумовлює необхідність максимального врахування цієї відкритості при формуванні політики економічного зростання. Йдеться насамперед про необхідність досягнення вищого рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки в сфері зовнішньоекономічної діяльності та максимальне використання потенціалу зростання попиту на зовнішніх ринках для ресурсного забезпечення модернізації національної економіки.

Важливим напрямом стратегії економічного зростання є і соціальна політика, яка повинна спрямовуватись на створення необхідних умов для підвищення добробуту населення країни, передусім за рахунок ділової активності, стимулювання трудової і підприємницької діяльності, а на цьому ґрунті збільшення платоспроможного попиту. Забезпечення стабільних темпів розвитку економіки країни в середньо- й довгостроковій перспективі потребують обов'язкового вирішення цих фундаментальних проблем. [19,с.27]

Суттєвим чинником забезпечення сталого економічного зростання України має стати активізація малого і середнього бізнесу. Світовий досвід показує, що саме малі підприємства можуть розв'язати такі завдання, як структурна перебудова економіки, насичення ринку найрізноманітнішими товарами і послугами, створення додаткових робочих місць. Малий бізнес

послаблює монополізм і забезпечує конкуренцію. Однак, поки що став в Україні реальною базою для розвитку ринкової економіки.

Розвиток малого бізнесу гальмують:

- недосконала держава політика щодо його підтримування;
- високі податки;
- обмеження на окремі види діяльності;
- адміністративні бар'єри;
- бюрократична тяганина в отриманні ліцензій;
- ще не сформована позитивна громадська думка щодо підприємницької діяльності тощо. [1,с.342]

До основних напрямів формування стратегії економічного зростання належить також:

- радикальні інституційні зміни, серед яких особливе місце належить відносинам власності, диверсифікації форм її реалізації;
- зміни в системі управління економікою, надання більших повноважень і відповідальності регіонам;
- перебудова організаційної структури виробництва з урахуванням пріоритетності наукомістких і високотехнологічних галузей економіки, що дозволить Україні ввійти у світовий економічний простір з високим науково-технічним потенціалом.[16,с.348]

На мою думку, тільки успішна реалізація і поєднання всіх вище зазначених заходів зможе забезпечити стає економічне зростання в Україні. Безпосередній механізм проведення необхідних для досягнення економічного зростання перетворень досить складний. Він передбачає поєднання різноманітних заходів не тільки економічного, а й законодавчого характеру.

Висновки

Провівши комплексне теоретичне і практичне вивчення сутності економічного зростання можна зробити наступні висновки:

1. Економічне зростання – це найважливіша категорія науки макроекономіка, яка відображає зміни у національній економіці, які визначаються розширенням масштабів виробництва національного продукту і підвищенням загального рівня добробуту нації. Завдяки цьому економічне зростання є однією з основних цілей суспільства поряд з економічною ефективністю, економічною свободою тощо.

2. Економічне зростання будь-якої держави світу розкривається трьома групами чинників: факторами розподілу, факторами попиту, факторами пропозиції.

3. В залежності від того, яким способом досягається результат, розрізняють два основні типи економічного зростання – екстенсивне й інтенсивне.

Екстенсивне економічне зростання відбувається через кількісний приріст виробничих факторів і незмінного їх технологічного рівня і продуктивності національного виробництва. Екстенсивний тип ґрунтується на розширенні сфери виробництва. А це значить, що національний продукт наростає внаслідок кількісного нарощення всіх виробничих чинників за умови, що їх віддача залишається сталою або бодай спадною.

Інтенсивний тип економічного зросту можна досягнути шляхом якісного удосконалення виробничих агентів і підняття ефективності їх вживання. За інтенсивного зросту виробнича сфера залишається практично незмінною, а приріст ВВП забезпечується за рахунок зросту капіталовіддачі і зниження капіталомісткості продукту. Це значить, що інтенсивний тип економічного зросту відбувається на засадах технологічного і технічного вдосконалення виробництва, дієвих зрушень у кваліфікації робочої сили та її структурі, заощадженні природних ресурсів на всіх етапах їх використання. Розмежування економічного зросту на інтенсивне та екстенсивне є певною мірою відносним.

4. Для виміру економічного зростання використовують сукупність показників, які дають змогу виявити та проаналізувати результативність виробництва на макроекономічному рівні. Процес виробництва і його результати не є постійними, а навпаки – перебувають у становищі динамічних якісних і кількісних змін, що містять нагромадження, розподіл, обмін, споживання, попит і пропозицію тощо.

У контексті зміни параметрів національного продукту встановлюють такі показники зросту: абсолютний приріст, темп зростання, темп приросту, середньорічні темпи зростання і приросту. Перший відноситься до абсолютних, а решта – до відносних.

5. Механізм факторів економічного зросту безпосередньо досліджується в теоретичних моделях економічного зростання. Модель економічного зросту – спрощене, абстрактне висвітлення дійсного процесу економіки за допомогою рівнянь або ж графіків. Розроблення теорії зростання здійснювалася різними носіями наукових напрямів економічної теорії. Тому написано чимало моделей економічного зростання.

6. Розглянуті аспекти економічного стану України потребують подальшого вдосконалення, ефективного планування та контролю з боку державних органів управління. В Україні після тривалого спаду виробництва необхідно підготувати матеріальну базу для інтенсивного економічного зростання і підвищення його показників.

7. Безпосередній механізм проведення необхідних для досягнення економічного зростання перетворень досить складний. Він передбачає поєднання різноманітних заходів економічного й законодавчого характеру.

Література

1. Коаліційна угода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://solydarnist.org/wp-content/uploads/2014/11/the_coalition_agreement_1.pdf
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник.: У 2 кн. / За ред. С. Панчишина і П. Островерха. – Кн. 1. Вступ до аналітичної економіки. Макроекономіка. – К. : Знання, – 2009. – 723 с.
3. Базилевич В. Д. Макроекономіка: Підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик. – К. : Знання, 2007. – 703 с.
4. Головінов О. М. Економічне зростання: роль держави в ринкових умовах / О.М.Головінов // Вісник СумДУ. – 2012. – №1. – С.76-98. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.sumdu.edu.ua>.
5. Горобінська І. В. Вплив оподаткування та інвестицій на економічне зростання в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://irbis-pbuv.gov.ua>
6. Горошко К. О. Стан інвестиційної діяльності в Україні / К. О. Горошко // Ефективна економіка. – 2013. – №2. – С.37-50.
7. Державна служба статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Економіка України на шляху від депресії до зростання: джерела, важелі, інструменти. / Я. А. Жаліло, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська – К. : НІСД, 2010. – 96 с.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua>.
9. Економічна теорія: політична економія: Підручник / За ред. С. І. Юрія. –К. :Кондор, 2009. – 604 с.
10. Історія економіки та економічної думки: ХХ – початок ХХІ ст.: навч. посіб. / В. В. Козюк [та ін.]; за ред. В. В. Козюка, Л. А. Радіонової. – К. : Знання, 2011. – 582 с.
11. Ковальов В. В. Фактори економічного зростання / В. В. Ковальов // Ефективна економіка. – 2010. – №3. – С.47-55.

12. Макроекономіка та макроекономічна політика: Навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. В. Длугопольський, О. В. Панухник; Наук. ред. А. Ф. Мельник. – К. : Знання, 2008. – 699 с. – (Виллща освіта ХХІ століття)
13. Мельник М. П. Перспективи економічного зростання: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ipro.if.ua.
14. Попова В. Реалії та перспективи економічного зростання в Україні // Економіка України. – 2012. – № 6. – С. 23-29
15. Президент України Петро Порошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/31289.html>
16. Статистичний щорічник України за 2013 рік / За ред. Осауленка О. Г. – К. : Вид-во “Консультант”, 2014. – 534 с.
17. Статистичний щорічник України за 2014 рік / За ред. Осауленка О. Г. – К. : Вид-во “Консультант”, 2015. – 530 с.
18. Статівка Н. В. Чинники впливу на якість економічного зростання України / Н. В. Статівка // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2013. – №1. – С.24-28. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://el-zbirn-du.at.ua/Stat_s.pdf.
19. Тарасевич В. Г. До проблем економічного зростання в Україні / В. Г. Тарасевич // Економіка України. – 2011. – №8. – С.11-18.
20. Тулінцева Ю. В. Динаміка економічного зростання України / Ю. В. Тулінцева // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №4. – С.21-28.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.unier.km.ua>.
21. Шевцов А. Економічне зростання в Україні та пошук ключової ланки майбутнього розвитку // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 3. – С. 37-